ZHUMASHEVA KAMSHAT BERIKOVNA

8D02304 – Filoloji Bilim Dalında Doktora unvanını almak için hazırladığı tez çalışması. "Dilde cinsiyet karşıtlığı" konulu tez çalışmasına yabancı danışman tarafından yazılan

FİKİR

Günümüz toplumda cinsiyet meseleleri önem kazanmış dolaysıyla dildeki cinsiyet karşıtlığı araştırılmayı bekleyen önemli konulardan biri olmuştur. Felsefi kavramlardaki cinsiyet karşıtlığını oluşturan erkek (maskülen) – kadın (feminen) kategorilerinin bilimsel paradigması, dil bilimine dayalı araştırma yapmaya öncü olmuştur.

Doktora öğrencisi Kamshat Zhumasheva tez çalışmasında dil kavramının çeşitli seviyelerindeki cinsiyet karşıtlığını analiz etmiştir. Ayrıca, dildeki cinsiyet karşıtlığının araştırılması cinsiyetin hangi rol üstleneceği, erkek ve kadın için karakter belirleme, cinsiyet normlarının nasıl değişim göstereceği, erkek ve kadınlara ait özellikler, çeşitli diller ve kültürlerde maskülün ve feminin nasıl anlaşıldığı ele alınmıştır. Ayrıca dil aracığıyla iletilen cinsiyet kavramının toplumu nasıl etkilediği bilimsel araştırmalarla ortaya sunulmuştur.

Tezin birinci bölümünde "karşıt" kavramına açıklama verilmiş, her yönüyle ele alınmıştır. Bilim adamlarının karşıt terimiyle ilgili açıklamalar analiz edilmiştir. Böylece "karşıt" kavramının çeşitli incelemeler gerektiren çok yönlü araştırma konusu olduğunu ispatlamıştır. Doğa ve toplumdaki karşıtlar dil biliminde düalist kavramlar olarak bilinir. Doğa düalizmini nitelendiren genel ikili sistemlerden biri cinsiyet karşıtlığı olduğunu felsefi görüşler, dil ve mitoloji

Немірленің тігілген барлығы
Прошито и пронумеровано на

belgeleriyle açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca cinsiyet dilbiliminin gelişmesine katkı sağlayan bilim adamlarının araştırmaları incelenmiş, cinsiyet karşıtlığının dil bilimindeki araştırılması incelenmiş, içeriği ve yönü belirlenmiştir.

İkinci bölümde cinsiyet karşıtlarının çeşitli dil sistemlerinde modellenmesi, cinsiyet yapılanmasında sözlüğün önemli kaynak olması ele alınmıştır. Cinsiyet karşıtlarının gramer karşıtları ve leksikolojik karşıtlar aracıyla oluştuğu, cinsiyet sözcüklerine karşıt açısından inceleme yapılmıştır. İşaretli cinsiyet ve işaretlenmemiş cinsiyet metaforlarına inceleme yapılmış, erkek ve kadın imajını ifade ederken gösterilen özellikler, cinsiyet ilişkilerinin anlam özellikleri nitelendirilmiştir.

İlişkisel deneyim araştırması ve ampirik bir analiz yaparak araştırmacı cinsiyet karşıtlığı özelliklerinin benzerlik ve farklılıklarını inceleyerek, cinsiyet karşıtlığın dil indeksini bilimsel açıdan açıklamıştır.

Tezin bütün bölümleri madde olarak bir biriyle uyumludur. Tez çalışmasının içeriği, tez konusunu, anlamını, amacını ve görevlerini yerine getirmiştir.

Tez çalışmasının bilimsel yeniliği ve bilimsel teorik sonuçları şu şekildedir: cinsiyet karşıtlığı kategorisinin araştırılması ve bilimsel metot yöntemleri sunulmuş, dildeki cinsiyet karşıtlığının genel kategorileri belirlenmiş, cinsiyet karşıtlığın dil biliminde araştırılması ele alınmış, anlamı ve yönleri belirlenmiş, cinsiyet karşıtlığın semantik açıdan görünüşü anlatılmış, leksikografi açısından incelenmiş, metafor aracıyla modellenmesi gösterilmiş, ilişkisel bakımından incelenmiştir.

Tez çalışması Kazak dil bilimi ayrıca Türk dillerindeki cinsiyet lengüistik yönlerini bilimsel teorik açıdan incelenmesine, cinsiyet karşıtlığın dildeki yansımasını diğer Türk lehçeleriyle karşılaştırarak araştırılmasına büyük katkı sağalayacaktır.

Tez çalışmasıyla ilgili araştırmalar Scopus veritabanına kayıtlı bilimsel dergilerde, Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve YÖK veritabanına ait dergilerde, yabancı bilimsel dergilerde, uluslararası bilimsel konferans ve sempozyumlarda yayınlamıştır.

Kamshat Zhumasheva Berikovna'nın "Dildeki cinsiyet karşıtlığı" konulu tez çalışması «8D02304 – Filoloji» alanında Doktora unvanını almasına uygundur. Tez çalışması amacına ulaşmıştır. Kamshat Zhumasheva'ya

«8D02304 – Filoloji» alanında Doktora unvanını kazanmasına engel bulunmamaktadır.

Yabancı danışman

Prof. Dr. Nergis BİRAY

Pamukkale Üniversitesi,
Çağdaş Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Denizli, Türkiye. 19.05.2023.

Prof. Dr. Nergis BİRAY
Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
Bölüm Başkanı

Жумашева Камшат Бериковнаның
8D02304 – Филология білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған
«Тілдегі гендерлік оппозиция» тақырыбындағы диссертациялық
жұмысына шетелдік кеңесшінің

ПІКІРІ

Бүгінгі қоғам өміріндегі гендерлік мәселелердің өзектілігі гендерлік лингвистикалық зерттеулер жүргізудің тиімділігін арттыра түсуде. Жалпыадамзаттық философиялық ұғымдар қатарында гендерлік оппозицияны құрайтын еркектік (маскулиндік) – әйелдік (фемининдік) базалық категорияларының ғылыми парадигмасы ғылымдар сабақтастығымен дәйектеліп, тілдік зерттеулерге арқау болып отыр.

Диссертант Жумашева Камшаттың зерттеу жұмысы тілдік танымның түрлі деңгейіндегі гендерлік оппозиция көрінісін талдауға арналған. Тілдегі гендерлік оппозиция көрінісін зерттеудің өзектілігі белгілі бір мәдениетте гендердің қандай рөл атқаратындығы, ерлер мен әйелдер үшін қандай мінез-құлық нормалары белгіленгендігі, гендерлік нормалардың қалай өзгеріп отыратындығы, ерлер мен әйелдерге қандай ерекшеліктер тән, түрлі тілдер мен мәдениеттерде маскулиндік пен фемининдіктің қалай түсінілетіндігі және тіл арқылы берілетін осы гендерлік түсініктердің қоғамға қалай әсер ететіндігі туралы ғылыми сараптауларға мүмкіндік береді.

Диссертацияның бірінші бөлімінде «оппозиция» ұғымына жан-жақты талдау жасалып, зерттеушілердің оппозиция терминіне берген анықтамалары сараланған, оппозиция түрлі негіздемелер бойынша жүйеленетін көпқырлы зерттеу нысаны екендігі дәлелденген. Адам танымындағы табиғи және қоғамдық қарама-қарсылықтар тілде дуалистік түсініктер түрінде көрініс беретіндігі және табиғат дуализмін сипаттайтын негізгі бинарлы жүйелердің бірі гендерлік оппозиция екендігі философиялық тұжырымдар, лингвомифологиялық деректер арқылы дәлелденген. Сонымен қатар гендерлік лингвистиканың дамуына үлес қосып отырған ғалымдардың зерттеулеріне жүйелі талдау жасалып, гендерлік оппозицияның тіл біліміндегі зерттелу жайы сарапталып, мазмұны мен бағыттары анықталған.

Екінші бөлімде гендерлік оппозициялық қатынастардың түрлі тілдік жүйелерде модельденуі, сөздік дискурсы гендерді құрылымдаудың маңызды ресурстарының бірі, гендерлік оппозиция туралы түсініктер қалыптасатын кеңістік екендігі дәлелденген. Гендерлік оппозициялар грамматикалық оппозициялар және лексикалық оппозициялар арқылы берілетіндігі гендерлік лексемаларды оппозициялық қатынаста талдау арқылы анықталған, гендерлік маркерленген және гендерлік маркерленбеген метафораларға талдау жасалып, еркек пен әйел образын үлгілеудегі қасиет-сапалар, гендерлік қарама-қарсылықтардың мазмұндық ерекшелігі сипатталған.

Ассоциативтік тәжірибелік зерттеу мен эмпирикалық талдау жүргізу арқылы диссертант гендерлік оппозицияны ерекшелейтін ұқсастықтар мен айырмашылықтарды жіктеп, гендерлік оппозицияның тілдік индексін ғылыми негіздеген.

Диссертациялық жұмыстың құрылымдық бөлімдері бір-бірімен логикалық байланыста өрілген. Диссертацияның мазмұны диссертацияның тақырыбын, мақсаты мен міндеттерін толықтай ашып тұр.

Қорғауға ұсынылып отырған жұмыстың ғылыми жаңалығы мен негізгі ғылыми-теориялық нәтижелері келесідей: гендерлік оппозиция категориясын зерттеудің ғылыми-әдістемелік ұстанымдары белгіленіп, тілдегі гендерлік оппозицияның негізгі категориялары анықталған; гендерлік оппозицияның тіл білімінде зерттелу жайы сарапталып, мазмұны мен бағыттары айқындалған; гендерлік оппозицияның семантикалық бейнеленуі, лексикографиялық жүйедегі құрылымдануы, концептуалды метафоралар арқылы модельденуі дәйектеліп, ассоциативтік тұжырымдалуы дәлелденген.

Аталмыш диссертациялық жұмыстың нәтижелері қазақ тіл білімі, сонымен қатар түркі тіл біліміндегі гендерлік лингвистика бағыттарының ғылыми-теориялық негіздерін қалыптастыруда, гендерлік оппозицияның тілдегі көрінісін түркі тілдерімен салыстыра зерттеуде үлкен үлес қосатын тың әрі жаңа зерттеу деп бағалаймыз.

Ұсынылып отырған ғылыми жұмыстың мазмұнына сәйкес зерттеу нәтижелері Скопус базасында тіркелген ғылыми журналдарда, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің тізіміндегі журналдарда, шетелдік ғылыми баспаларда жарияланған журналдарда, халықаралық ғылыми конференция материалдарында жарияланған.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде Жумашева Камшат Бериковнаның «Тілдегі гендерлік оппозиция» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы «8D020304 – Филология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қойылатын талаптарға толықтай сәйкес келеді. Жумашева Камшат Бериковнаға «8D02304 – Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру лайық деп есептейміз.

Шетелдік ғылыми кеңесші,
PhD, профессор
Памуккале университеті
қазіргі түркі тілдері мен әдебиеті
бөлімінің меңгерушісі **Нергиз Бирай**

Денизли қаласы, Түркия

19.05.2023.

Я, КАРАБАЛИНА АКТОЛКЫН БАКТЫГЕРЕЕВНА, 25.06.1979 года рождения, место рождения: Кызылординская область, ИИН 790625401947, место проживания: г. Актобе, район Астана, мкр. Батыс-2, дом 8Г/2, кв. 65, сертификат от 05.01.2018 года Учебный центр «Қазына», регистрационный номер № 53, настоящим удостоверяю, что перевод с турецкого языка на казахский язык соответствует тексту оригинала.

Двадцать четвертое октября две тысячи двадцать третьего года

Подпись ___________________ КАРАБАЛИНА АКТОЛКЫН БАКТЫГЕРЕЕВНА

Город Актобе, Республика Казахстан

Двадцать четвертое октября две тысячи двадцать третьего года, Байкадамова Лайла Садровна, нотариус Актюбинского нотариального округа, лицензия № 13016990 выданная 30.10.2013 года Министерством юстиции Республики Казахстан свидетельствую подлинность подписи переводчика Карабалиной Актолкын Бактыгереевны. Личность переводчика установлена, дееспособность и полномочия проверены.

Зарегистрировано в реестре за № 3945-3054.

Взыскано: 1829 тенге.

Нотариус: Байкадамова Л.С.

НОТАРИУС ______ бет/листах

ES2604109231024174459X386205

Нотариаттық іс-әрекеттің бірегей нөмірі / Уникальный номер нотариального действия